

PEŁEN PROGRAM PARTII ZIELONI NA WYBORY DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH W 2018 ROKU

W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH

SPIS TREŚCI

Samodzielny start do sejmików wojewódzkich.....	3
1. Ochrona środowiska z zyskiem dla społeczeństwa, przyrody i gospodarki.....	4
2. Polska Oddycha - walka ze smogiem naszym priorytetem.....	5
3. Walka z hałasem - tranzyt poza miejscowościami.....	6
4. Recykling i biogaz - zielona gospodarka odpadami.....	7
5. Ład przestrzenny w regionach i metropoliach.....	8
6. W obronie krajobrazu.....	9
7. Nowe Parki Krajobrazowe i Narodowe - cała Puszcza parkiem narodowym.....	10
8. Myśliwi z dala od ludzi i środowisk pod ochroną.....	11
9. Koleje regionalne i aglomeracyjne.....	11
10. Dostępny transport publiczny.....	13
11. Integracja nie tylko biletowa.....	13
12. Obwodnice i remonty dróg dla poprawy bezpieczeństwa.....	14
13. Edukacja zdrowotna i profilaktyka.....	15
14. Rodzić po ludzku - najwyższe standardy opieki okołoporodowej.....	16
15. Całodobowe gabinety ginekologiczne.....	17

16. In vitro finansowane przez województwo.....	17
17. Świeckie szpitale.....	18
18. Gender mainstreaming - równość kobiet i mężczyzn w działaniu.....	19
19. Przeciwno przemocy wobec kobiet.....	20
20. Otwarte województwa bez dyskryminacji.....	21
21. Pełnosprawni - wsparcie dla osób niepełnosprawnych.....	23
22. Uczciwa współpraca i wsparcie dla organizacji pozarządowych.....	23
23. Kultura oddolna, dostępna i zdecentralizowana.....	24
24. Niezależna kultura w województwach.....	25
25. Ochrona zabytków - zachować dziedzictwo kultury dla przyszłych pokoleń...	27
26. Podwyższanie standardów życia i rozwój wsi.....	27
27. Edukacja, doradztwo i wsparcie dla rolników z zakresu ekologii.....	29
28. Dobrostan zwierząt i prawa ludzi.....	30
29. Promocja produktów tradycyjnych, regionalnych i ekologicznych.....	31
30. Wsparcie dla Ochotniczych Straży Pożarnych.....	31
31. Turystyka przyjazna środowisku i lokalnym społecznościom.....	32
32. Aktywne spędzanie czasu - rozwój sportu amatorskiego i rekreacyjnego.....	33
33. Stawiamy na młodych sportowców.....	34
34. Zielona gospodarka - nowe miejsca pracy.....	35
35. Gospodarka obiegu zamkniętego - efektywność i oszczędność.....	36
36. Zielone innowacje - konkurencyjność i szansa dla regionów.....	37
37. Zrównoważone Zamówienia Publiczne - odpowiedzialny samorząd.....	38
38. Prawo do szkolenia i edukacji na rynku pracy.....	39
39. Bezpieczeństwo Energetyczne i nowe miejsca pracy.....	41

SAMODZIELNY START DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH

Sejmiki wojewódzkie pełnią bardzo ważną, a często niedocenianą rolę we wdrażaniu w życie idei zrównoważonego rozwoju – rozwoju, który uwzględnia nie tylko kwestie wzrostu gospodarczego, ale także kwestie zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, zapewnienia trwałych i godnych lokalnych miejsc pracy, ochrony przyrody oraz odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej.

Jako Zieloni **posiadamy wiedzę i doświadczenie potrzebne do kreowania odważnej i rozważnej polityki regionalnej, tak Polsce potrzebnej.** Wierzymy, że w wielu miejscach w Polsce są osoby, którym na sercu leży ochrona przyrody, równość wszystkich ludzi oraz gospodarka oparta na wartościach, takich jak godność człowieka, solidarność, praworządność, ekologiczna odpowiedzialność i demokracja.

Sukces w wystawieniu list do sejmików będzie wiatrem w żagle dla zielonej polityki w zbliżających się w 2019 roku wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz Sejmu. Jesteśmy otwarci na koalicje, ale nie chcemy odgrywać w nich pomniejszej roli.

Chcemy, by zielone postulaty były słyszalne w kampanii europejskiej i kampanii do Sejmu oraz realizowane na tych poziomach dla dobra naszego i przyszłych pokoleń.

1. OCHRONA ŚRODOWISKA Z ZYSKIEM DLA SPOŁECZEŃSTWA, PRZYRODY I GOSPODARKI

DLACZEGO TO JEST WAŻNE?

Ochrona przyrody to ochrona ludzkiego zdrowia oraz jedyna szansa na pozostawienie Ziemi lepszym miejscem do życia dla przyszłych pokoleń. Jako Zieloni jesteśmy za inwestowaniem w technologie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, rozwojem transportu publicznego, aktywną walką ze zmianami klimatu i ze smogiem. Chcemy chronić obszary przyrodniczo cenne, wdrażać w życie idee zrównoważonego rozwoju, gdzie w zgodzie z interesem człowieka idzie poszanowanie dla środowiska naturalnego i rozważne korzystanie z zasobów planety.

DLACZEGO TO JEST MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie uchwalają Wojewódzkie Programy Ochrony Środowiska (POŚ), które stanowią podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem. Spaja ona wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na szczeblu województwa. Wojewódzkie POŚ stanowią jedną z podstaw uchwalania planów działalności przez Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a więc mają realny wpływ na to, jakie projekty inwestycyjne mogą zostać dofinansowane w danym województwie. W 2015 roku było to blisko 8,5 miliarda złotych. Wojewódzkie POŚ stanowią też jedną z podstaw polityki wydawania funduszy europejskich w ramach regionalnych programów inwestycyjnych. Przy pomocy wojewódzkich POŚ możemy skierować większe strumienie pieniędzy na walkę ze smogiem, ochronę zasobów wodnych przed suszą oraz w inwestycje w nowe zielone sektory gospodarki, tworzące nowe miejsca pracy, jak termomodernizacja (ocieplenie budynków), wymiana pieców, recykling czy rozwój odnawialnych źródeł energii.

2. POLSKA ODDYCHA - WALKA ZE SMOGIEM NASZYM PRIORYTETEM

DLACZEGO TO JEST WAŻNE?

Ponad 52 tysiące osób umiera rocznie z powodu zanieczyszczenia powietrza w Polsce, dużo więcej doświadcza poważnych problemów zdrowotnych, jak trudności z oddychaniem, astma, choroby układu krążenia czy alergie. Są to dane Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska za rok 2017. Zanieczyszczone powietrze jest szczególnie niebezpieczne dla osób starszych, dzieci i noworodków oraz kobiet w ciąży.

Zanieczyszczone powietrze to śmierć i choroby, to także ogromne obciążenie dla gospodarki. Wg raportu Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) przedwczesne zgony spowodowane zanieczyszczeniem powietrza generują koszty w wysokości 103 mld dolarów rocznie, czyli aż 12,9% produktu krajowego brutto (PKB) i ponad 800 złotych miesięcznie w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski!

Polska systematycznie przekracza normy emisji zanieczyszczeń powietrza szkodliwymi substancjami – w tym silnie rakotwórczym benzo(a)pirenem, pyłami zawieszonymi PM_{2,5} i PM₁₀ oraz dwutlenkiem azotu i ozonem. W 2015 roku Polska 4-krotnie przekroczyła legalny, umownie przyjęty jako „akceptowalny” poziom średniorocznego stężenia benzo(a)pirenu i jest pod tym względem niekwestionowanym „liderem” wśród krajów UE. Wciąż utrzymuje się na tej niechlubnej pozycji. Kolejne programy ochrony powietrza w Polsce, jak też wojewódzkie uchwały antysmogowe (o ile istnieją), prezentują rozwiązania czysto teoretyczne, trudne do wdrożenia, a w praktyce – wysoce nieskuteczne. Polski rząd wciąż chce opierać energetykę na niskiej jakości węgla, który szkodzi naszemu zdrowiu i życiu.

Aby oddychać czystym powietrzem, potrzebujemy ambitnych planów ochrony powietrza oraz odwagi w ich wdrażaniu.

DLACZEGO TO JEST MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie mają w swoich rękach wszystkie narzędzia do walki z zanieczyszczeniem powietrza. Poprzez nowe, bardziej ambitne i obliczone na skuteczność wojewódzkie Programy Ochrony Powietrza, plany działań krótkoterminowych oraz uchwały antysmogowe będziemy walczyć w skuteczny i szybki sposób ze smogiem, co wpłynie na polepszenie stanu zdrowia mieszkańców i mieszkańek zanieczyszczonych terenów. Jako absolutny priorytet, do lipca 2019 roku przedłożymy projekty skutecznych, ambitnych uchwał antysmogowych we wszystkich województwach, które wykazują roczne przekroczenia norm zanieczyszczeń powietrza. Przeprowadzimy radykalną, ale sprawiedliwą i rozsądną transformację energetyczną regionów poprzez ustanowienie jako priorytetów termomodernizacji (ocieplenia budynków), przyłączania domostw do sieci ciepłowniczej oraz wymiany pieców. Równocześnie stworzymy programy osłon socjalnych dla osób, które mogą być zagrożone popadnięciem w ubóstwo z powodu podniesienia kosztów ogrzewania, które wynikałoby ze zmiany źródła ciepła lub rodzaju paliwa. Fundusze na te zadania zostaną przez nas pozyskane poprzez Regionalne Programy Operacyjne oraz Wojewódzkie Programy Ochrony Środowiska z funduszy unijnych oraz Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wprowadzimy również nowe sposoby informowania mieszkańców i mieszkańek województwa o smogu, bardziej masowe i widoczne dla wszystkich.

3. WALKA Z HAŁASEM - TRANZYT POZA MIEJSCOWOŚCIAMI

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Hałas komunikacyjny nie tylko rozprasza nas w codziennej pracy, ale powoduje także zaburzenia słuchu. Hałas samochodowy, którego często nie rejestrujemy, bardzo obciąża nasze uszy, a tym samym stawia nasz organizm w stan ciągłego pobudzenia i gotowości do walki. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) szacuje, że 10 proc. ludzi jest codziennie wystawianych na hałas mogący wpływać na

zdrowie. Hałas jest obecnie traktowany jako zanieczyszczenie środowiska, groźne dla zdrowia ludzi. Powoduje rozdrażnienie, niepokój i agresję, zaburza sen, zwiększa nadciśnienie, przyczynia się do chorób kardiologicznych (choroby niedokrwiennej serca, udaru, zawału).

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie uchwalają wojewódzkie Programy Ochrony Środowiska przed Hałasem, w których określają działania, jakie będą podejmowane na rzecz ograniczenia poziomu hałasu tam, gdzie przekracza on normy zdrowotne dla okolicznych mieszkańców. Poprzez te programy będziemy lobbować za wyprawdaniem tranzytu pojazdów silnikowych poza tereny zamieszkałe poprzez budowę obwodnic, remonty dróg o wyjątkowo zniszczonej nawierzchni oraz mądrzejsze planowanie przestrzenne w okolicach najruchliwszych dróg. Zamiast ekranów akustycznych będziemy stawiać na naturalną izolację od hałasu poprzez nasadzenia zieleni wzdłuż dróg, jednocześnie zwiększając bezpieczeństwo na nich.

4. RECYKLING I BIOGAZ - ZIELONA GOSPODARKA ODPADAMI

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Produkujemy wiele odpadów. Każda foliowa reklamówka, którą bierzemy w warzywniaku czy supermarkecie, to odpad. Każda papierowa torebka na chleb w piekarni to odpad. Nawet plastikowa gumka przy kupowanej pietruszce jest odpadem. Większość z nich możemy poddać recyklingowi poprzez wrzucenie do odpowiednich pojemników na odpady. Kolejną kategorią są odpady biodegradowalne: obierki po ziemniakach, resztki warzyw i owoców. Powinniśmy ograniczać zużycie odpadów niebiodegradowalnych, a te „zielone” oddzielać i tworzyć dzięki nim energię z biogazu. Pamiętajmy, że recykling plastiku, papieru czy szkła to wielkie obciążenie dla środowiska naturalnego i tworzenie lokalnych miejsc pracy - ktoś musi je wyselekcjonować i przerobić na nowy materiał. A

odpady zielone, tj. resztki warzyw czy owoców, to paliwo dla biogazowni, zapewniających ciepło dla domów na obszarach wiejskich, równie efektywne co zanieczyszczający powietrze węgiel. Unia Europejska rekomenduje i finansuje przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym (GOZ), dzięki której większość kupowanych przez nas produktów, a wraz z nimi opakowań, zyska nowe życie.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie uchwalają Wojewódzkie Plany Gospodarowania Odpadami, ustalające politykę gospodarki odpadami oraz hierarchię sposobów postępowania z odpadami. Planując infrastrukturalne inwestycje w system gospodarki odpadami, na szczycie hierarchii będziemy stawiać inwestycje w recykling, ponowne wykorzystanie materiałów oraz system biogazowni służących do wykorzystania odpadów zielonych i biodegradowalnych. Inwestycje te, zapisane w programach i finansowane przez Regionalne Programy Operacyjne oraz Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zapewnią lepsze wykorzystanie materiałów, zwiększą bezpieczeństwo energetyczne i stworzą nowe zielone miejsca pracy w tych sektorach.

5. ŁAD PRZESTRZENNY W REGIONACH I METROPOLIACH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

O komforcie naszego życia w dużej mierze decyduje zagospodarowanie otaczającej nas przestrzeni. To od planów zagospodarowania przestrzennego zależy, czy blisko domu mamy tereny rekreacyjne oraz podstawowe usługi handlowe i publiczne, tj. żłobki, przedszkola, przychodnie, urzędy pocztowe. Od sposobu zabudowy naszych osiedli i przyległych obszarów zależy, czy będziemy mieć łatwy dojazd do pracy, wygodne i częste połączenia kolejowe, autobusowe czy tramwajowe. Przez lata władze miejskie i wojewódzkie sprzyjały firmom deweloperskim, których celem była budowa jak największej ilości mieszkań bez oglądania się na dostępność w ich pobliżu podstawowych usług publicznych,

handlowych czy dobrego skomunikowania z centrum miast. Tereny zielone, rekreacyjne, miejsca zabaw dla dzieci nie były dla deweloperów priorytetem.

My stawiamy na zrównoważony rozwój – takie projektowanie przestrzeni, dzięki któremu nie trzeba będzie wozić dzieci do odległego przedszkola czy szkoły, stać w korkach, by dojechać do pracy. Za to w czasie wolnym będzie można odpocząć w parkach i na skwerach, a dzieci będą mogły się bawić na placach zabaw blisko domu.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie uchwalają plany zagospodarowania przestrzennego województwa. Będziemy dbać o tworzenie mądrych i zgodnych z ideą zrównoważonego rozwoju planów podstawowych elementów sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych; ład przestrzenny jest dla nas priorytetem. Będziemy walczyć z rozlewaniem się metropolii i dalszą masową suburbanizacją. Będziemy rozwijać system obszarów chronionych i bronić przed zmniejszaniem obszary istniejące, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ochrona i zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa przyrodniczego i kulturalnego naszych regionów jest naszym priorytetem. W ramach planowania przestrzennego szczególnie ważna będzie dla nas ochrona przeciwpowodziowa poprzez zostawianie dużych rezerw ziemi na naturalne rozlewanie się rzek; odejdziemy od betonowania rzek i pomysłów zamiany ich w autostrady wodne zwiększające zagrożenie powodziowe.

6. W OBRONIE KRAJOBRAZU

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Rozwijamy się jako społeczeństwo, jako miasta. Jednak ten rozwój nie powinien szkodzić otaczającej nas przyrodzie i oznaczać betonowania każdego skrawka zieleni. Tylko dbając o obszary przyrodniczo cenne i tereny zielone, zadbamy o nasze zdrowie, o czyste powietrze, przestrzeń do spacerów i odpoczynku, o to,

by w letnie dni nie doskwierały nam upały. Pomagamy w ten sposób przyrodzie zadbać o nas.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie wyznaczają obszary chronionego krajobrazu oraz przeprowadzają wiążące dla wszystkich aktów planistycznych audyty krajobrazowe. Za pomocą tych narzędzi będziemy chronić krajobraz naturalny przed zniszczeniem oraz powiększać tereny objęte jego ochroną. Będziemy również walczyć z zaśmiecaniem krajobrazu kulturowego tworzonego przez nasze wsie i miasta, który jest masowo zanieczyszczany rozpraszającą i nachalną reklamą zewnętrzną.

7. NOWE PARKI KRAJOBRAZOWE I NARODOWE - CAŁA PUSZCZA PARKIEM NARODOWYM

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Parki krajobrazowe i parki narodowe chronią obszary o dużym znaczeniu przyrodniczym, kulturowym, historycznym i krajobrazowym. Są jedną z form ochrony naszego wspólnego dziedzictwa naturalnego, służą ochronie bioróżnorodności, odtworzeniu siedlisk przyrodniczych zwierząt, roślin i grzybów. Są także terenami rekreacji i odpoczynku dla ludzi. W Polsce mamy 23 parki narodowe oraz 122 parki krajobrazowe. Od 2009 roku nie powstały w Polsce żadne nowe parki narodowe czy krajobrazowe, mimo że coraz więcej obszarów przyrodniczych potrzebuje ochrony.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie mogą tworzyć nowe i powiększać obecne parki krajobrazowe oraz pełnią ważną rolę w uzgadnianiu tworzenia nowych i powiększaniu obecnych parków narodowych. Będziemy dążyć do sukcesywnego powiększania obecnych terenów parków krajobrazowych i tworzenia nowych wszędzie tam, gdzie przyroda zasługuje na ochronę jako dziedzictwo przyszłych

pokoleń. Będziemy również lobbować za powiększeniem obecnych parków narodowych, zwłaszcza za rozszerzeniem Białowieskiego Parku Narodowego na całą Puszcę, oraz za stworzeniem nowych parków narodowych.

8. MYŚLIWI Z DAŁA OD LUDZI I ŚRODOWISK POD OCHRONĄ

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Od kilku lat obserwujemy samowolę myśliwych, którzy zabijają coraz więcej zwierząt, także tych będących do tej pory pod ochroną, a nierozważnym strzelaniem stwarzają zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi spacerujących po lasach i łąkach, a nawet przebywających w obrębie własnych gospodarstw i osiedli. Okręgi łowieckie znajdują się zbyt blisko zabudowań, a używana przez myśliwych ołowiana amunicja zanieczyszcza środowisko, zatruwając ludzi i zwierzęta. Lasy i polany są dobrem wszystkich, a nie tylko grupy uprzywilejowanych myśliwych. Zwierzęta mają prawo do życia szczęśliwego, a nie w stanie ciągłego zagrożenia.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Sejmiki wojewódzkie tworzą, znoszą i modyfikują granice obwodów łowieckich, a samorząd wojewódzki wypełnia zadania administracyjne w tym zakresie. Korzystając z tych możliwości, zlikwidujemy wszystkie obwody łowieckie w miastach oraz będziemy je trzymać z dala od wszelkich miejscowości zamieszkałych przez ludzi. Bezpieczeństwo osób korzystających w sposób rekreacyjny z lasów i polan jest naszym priorytetem. Będziemy również w bardzo rygorystyczny i formalistyczny sposób rozpatrywać wszelkie sprawy z zakresu myślistwa, według zasady „zero przywilejów dla myśliwych”.

9. KOLEJE REGIONALNE I AGLOMERACYJNE

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Sprawnie funkcjonujący transport kolejowy jest szansą na zniwelowanie wykluczenia komunikacyjnego mniejszych miejscowości w obrębie województw oraz jednym ze sposobów walki o czyste powietrze. Przez lata sieć połączeń kolejowych w Polsce ulegała zanikowi, a tym samym ludzie mieszkający w mniejszych miejscowościach zostali skazani na korzystanie z samochodu w dojazdach do pracy, szkoły, urzędów czy instytucji kultury. Jak pokazują przykłady z Europy Zachodniej, często jeżdżące, czyste i punktualne pociągi są prawdziwą alternatywą dla transportu samochodowego: pozwalają zaoszczędzić czas spędzany na staniu w korkach czy szukaniu miejsc parkingowych oraz pieniądze wydawane codziennie na benzynę. Transport kolejowy jest mniej szkodliwy dla zdrowia ludzi niż setki zanieczyszczających powietrze samochodów.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki jest organizatorem transportu zbiorowego – w szczególności kolejowego – na poziomie województwa. To on ustala trasy oraz częstotliwość kursowania pociągów w regionie. Poprzez uchwalane przez sejmiki plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na terenie województw będziemy dążyli do stworzenia optymalnej sieci kolejowych połączeń regionalnych i aglomeracyjnych.

Będziemy stawiać na publicznych przewoźników kolejowych, jak Przewozy Regionalne, Koleje Mazowieckie czy Koleje Dolnośląskie, które należą do samorządów wojewódzkich oraz innych samorządów. Wspierając dalszą modernizację taboru i zakup nowego – dzięki funduszom europejskim z Regionalnych Programów Operacyjnych – będziemy dążyć do uruchomienia jak największej liczby nowych połączeń.

Jako samorządy będziemy wspierać przejmowanie kolejnych nieczynnych linii kolejowych i inwestować w przywrócenie ich do użytku, a także w wyznaczenie i budowanie nowych linii kolejowych. Będziemy w tym celu korzystać również z partnerstwa publiczno-prywatnego w formule koncesji na roboty budowlane i usługi.

10. DOSTĘPNY TRANSPORT PUBLICZNY

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Wiele osób mieszkających w mniejszych miejscowościach codziennie dojeżdża do pracy i szkoły do większych miast. Coraz więcej podróżujemy rekreacyjnie, zwiedzając okoliczne zabytki architektoniczne i tereny przyrodnicze. Niestety, wiele miejscowości w Polsce nie ma dogodnej oferty połączeń kolejowych czy autobusowych i jedynym środkiem transportu pomiędzy większymi a mniejszymi ośrodkami pozostaje samochód.

Transport publiczny, zarówno kolejowy, jak i autobusowy, jest alternatywą dla transportu samochodowego. Abyśmy jednak chcieli z niego korzystać, musi spełniać odpowiednie standardy: pociągi i autobusy muszą kursować często, być punktualne, czyste i bezpieczne. Rozwinięta sieć połączeń kolejowych i autobusowych w obrębie województwa pozwala podróżnym zaoszczędzić czas i pieniądze, a także mniej zanieczyszcza powietrze.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki jest organizatorem transportu zbiorowego na poziomie województwa. Poprzez uchwalane przez sejmiki plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na terenie województw ma pośredni wpływ na przebieg linii transportu publicznego w powiatach i gminach oraz bezpośredni – na przebieg i stawki taryfowe na liniach o znaczeniu wojewódzkim. Będziemy walczyć o to, aby w ramach planów transportowych stawiano ambitne cele pełnego skomunikowania każdej gminy w województwie za pomocą linii wojewódzkiej, czy to kolejowej, czy autobusowej. Środki na te cele zapewnimy w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

11. INTEGRACJA NIE TYLKO BILETOWA

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Często chcemy skorzystać z komunikacji publicznej w obrębie województwa, np. dojechać pociągiem czy autobusem do innego miasta, a potem skorzystać w nim z miejskich autobusów lub tramwajów. Napotykamy jednak przeszkody. Po pierwsze – nie wiemy, gdzie kupić bilet na przejazd w mieście, które odwiedzamy: czy są maszyny biletowe w pojazdach komunikacji publicznej, czy tylko w kiosku, czy możliwy jest zakup u kierowcy? Po drugie – rozkłady jazdy pociągów i autobusów pomiędzy miejscowościami nie zawsze są dobrze skomunikowane czasowo z transportem miejskim, trzeba długo czekać na drugie połączenie. W takich wypadkach wolimy jechać własnym samochodem niż narażać się na długie czekanie na połączenie lokalne lub stres i dodatkowy koszt związany z zakupem biletu komunikacji miejskiej.

Może to wyglądać inaczej. Dzięki tworzeniu związków komunikacyjnych, w skład których wchodzi przewoźnicy między miejscowościami oraz miejskie przedsiębiorstwa komunikacyjne, można dokonać pełnej integracji taryfowo-biletowej i na jednym bilecie, bez zbędnego czasu oczekiwania na przesiadki dojechać do pracy, szkoły czy z wizytą do rodziny.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki ustala stawki taryf biletowych oraz organizuje system dystrybucji biletów. Będziemy dążyć do pełnej integracji biletowej przewozów organizowanych przez województwo z przewozami organizowanymi przez inne jednostki samorządu terytorialnego i ich związki. Będziemy zachęcać gminy i powiaty do tworzenia związków komunikacyjnych z pełną integracją taryfowo-biletową i ich dystrybucji. Współpraca z takimi związkami i dążenie do pełnej integracji na poziomie nie tylko taryfowo-biletowym, ale również organizacyjnym, będzie naszym priorytetem.

12. OBWODNICE I REMONTY DRÓG DLA POPRAWY BEZPIECZEŃSTWA

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Wiele dróg, którymi podróżujemy, jest pod zarządem sejmików wojewódzkich. Stawiamy na rozwój kolei, ale nie możemy zapominać też o konieczności budowania i utrzymywania dróg; wiele osób nie ma wyboru i musi dojeżdżać do pracy czy na zakupy samochodem. Dobra nawierzchnia dróg, bez dziur i kolein, zapewnia nam bezpieczeństwo jazdy. Z kolei obwodnice wokół miejscowości sprawiają, że zmniejsza się liczba kierowców przejeżdżających przez nasze miasta, podróżujących i służbowo, i rekreacyjnie. Im więcej obwodnic, tym mniejszy dyskomfort mieszkańców, którzy do tej pory cierpieli z powodu zanieczyszczenia powietrza, korków oraz nadmiernego hałasu powodowanego przez przejeżdżające pod oknem samochodu.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie są właścicielami dróg wojewódzkich i jako takie są bezpośrednio odpowiedzialne za ich utrzymanie i rozwój. Będziemy dążyli do remontu dróg wojewódzkich oraz budowy obwodnic wokół miejscowości położonych w ich ciągu. Wyprowadzi to ruch tranzytowy poza miejscowości, zwiększając bezpieczeństwo i zmniejszając hałas. Będziemy również na szeroką skalę inicjować budowę chodników i odseparowanych dróg rowerowych w ciągu dróg wojewódzkich, tworząc i uzupełniając w ten sposób wojewódzką sieć dróg rowerowych. Inwestycje te będziemy finansować ze środków samorządu wojewódzkiego, krajowych oraz funduszy europejskich w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

13. EDUKACJA ZDROWOTNA I PROFILAKTYKA

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Każdy z nas zna przysłowie: lepiej zapobiegać niż leczyć. Nie zawsze jest to łatwe. Zanieczyszczone powietrze, wysoko przetworzona żywność, nieodpowiednie warunki pracy czy ciągły hałas bardzo negatywnie wpływają na nasze zdrowie. Często nie wiemy, jak temu przeciwdziałać. Kolejki do lekarza zniechęcają nas z kolei do regularnego sprawdzania stanu zdrowia. Dlatego tak ważne są prowadzone przez samorządy wojewódzkie akcje informacyjne na

temat zdrowego trybu życia, sposobów postępowania w przypadku dużego smogu, a także stworzenie możliwości nieodpłatnych badań profilaktycznych.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie mogą prowadzić programy profilaktyczne w ramach zadań własnych. W tych ramach będziemy promować profilaktykę z zakresu zdrowego żywienia, przeciwdziałania alkoholizmowi, uzależnieniom, zachorowaniom na raka piersi i szyjki macicy oraz w zakresie edukacji seksualnej. Przy realizacji tych programów będziemy współpracować z organizacjami pozarządowymi oraz wspierać ich działania w obszarze profilaktyki.

14. RODZIĆ PO LUDZKU - NAJWYŻSZE STANDARDY OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Każda kobieta ma prawo urodzić dziecko w godnych warunkach, otoczona profesjonalną opieką medyczną, przy wsparciu najbliższych. Opieka okołoporodowa powinna być łatwo dostępna, a personel medyczny – odnosić się do pacjentek z szacunkiem i uważnie odpowiadać na potrzeby ciężarnych i rodzących. Kobiety powinny mieć wybór w określeniu sposobu i miejsca porodu, także pozaszpitalnego. Samodzielne i niezależne położne powinny odgrywać ważną rolę w opiece nad kobietą i niemowlakiem. Przyjęcie na świat dziecka powinno być piękną chwilą w życiu kobiety i jej najbliższych.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki zarządza szpitalami wojewódzkimi z oddziałami ginekologiczno-położniczymi. Aby podwyższyć standard porodówek, będziemy zapewniać szpitalom wojewódzkim priorytetowe finansowanie na bieżące działania, rozbudowę i modernizację. Zapewnimy bezpłatne znieczulenia dla matek rodzących siłami natury. Nie dopuścimy do zamykania oddziałów położniczych i przerw w ich działaniu.

15. CAŁODOBOWE GABINETY GINEKOLOGICZNE

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Zdarzają się sytuacje, gdy pomoc ginekologiczna jest szybko potrzebna. Kilkudniowe oczekiwanie na wizytę ginekologiczną czy ginekologiczno-położniczą niesie ze sobą zagrożenie dla zdrowia lub życia kobiet. W takich sytuacjach fachowa pomoc powinna być udzielona od razu, a zapewnić ją mogą całodobowe gabinety ginekologiczne.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki zarządza szpitalami wojewódzkimi. W ich ramach stworzymy i sfinansujemy całodobowe gabinety ginekologiczne gotowe do przyjęcia pacjentek o każdej porze dnia i nocy niezależnie od dnia tygodnia. W gabinetach będzie dostępna tabletką „72 godziny po stosunku”. Przyjmować będą lekarze, którzy nie mają podpisanej klauzuli sumienia. W gabinetach prowadzona będzie także profilaktyka oraz doradztwo w zakresie in vitro i antykoncepcji.

16. IN VITRO FINANSOWANE PRZEZ WOJEWÓDZTWO

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Niepłodność jest problemem cywilizacyjnym. Dotyka co piątej pary, która chce mieć dziecko. Przyczyną jest m.in. zanieczyszczenie środowiska i stresujący tryb życia, o który w dzisiejszych czasach nietrudno. Medycyna potrafi pomóc parom, które bezskutecznie starają się o dziecko. Dysponujemy nowoczesnymi metodami diagnostyki i leczenia niepłodności. Najskuteczniejsza jest metoda in vitro. To wielka, a często jedyna szansa dla par pragnących potomstwa.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim z zakresu promocji i ochrony zdrowia. W ramach tych kompetencji wprowadzimy wojewódzki program in vitro, co umożliwi tysiącom par urodzenie własnego dziecka.

17. ŚWIECKIE SZPITALA

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Nikt nie lubi przebywać w szpitalach, ale może się to przytrafić każdej i każdemu z nas. To ważne, by instytucja, do której idziemy ratować zdrowie, była neutralna światopoglądowo, respektowała nasze prawo do nieujawniania przekonań religijnych, a poprzez symbole wiszące w szpitalnych salach nie narzucała nam jednego światopoglądu.

Świeckość szpitali odgrywa bardzo ważną rolę w przypadku kobiet. W salach ginekologiczno-położniczych posługa duszpasterska często odbywa się bez zgody pacjentek. Kobiety po bardzo wyczerpujących przeżyciach, często w stanie nieodpowiednim do wizyt osób nieznanymi, muszą znosić obecność księży w szpitalnych pokojach.

Niestety, częstą praktyką jest dziś powoływanie się przez lekarzy na tzw. klauzulę sumienia, w myśl której odmawiają pacjentkom podstawowych usług medycznych – badań prenatalnych czy tabletki „72 godziny po stosunku”. Dla nas to niedopuszczalne.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki zarządza szpitalami wojewódzkimi. Nie chcemy krzyży w szpitalnych salach. Nie będzie żadnej tolerancji dla przypadków odmawiania i utrudniania dostępu do zgodnych z prawem zabiegów usuwania ciąży oraz odmowy wypisywania recept na antykoncepcję, w tym tę awaryjną. Szpitale to placówki powołane do świadczenia usług publicznych i żaden światopogląd nie może usprawiedliwiać niewywiązywania się przez nie z tej roli.

Jesteśmy przeciwni niekontrolowanej posłudze duszpasterskiej w salach ginekologiczno-położniczych – nie wszystkie pacjentki życzą sobie wizyty księdza. Nie sprzeciwiamy się obecności przewodników duchowych różnych wyznań w szpitalach, o ile ich wizyty odbywają się za zgodą i w poszanowaniu prywatności innych pacjentów.

18. GENDER MAINSTREAMING - RÓWNOŚĆ KOBIEŃ I MĘŻCZYŹN W DZIAŁANIU

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Gender mainstreaming to pakiet działań polegających na równym traktowaniu kobiet i mężczyzn. Chodzi o takie spojrzenie na prawa i obowiązki kobiet i mężczyzn w różnych dziedzinach życia, które ma sprzyjać wyrównywaniu ich szans zawodowych czy politycznych, co przyczynia się do budowania społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy. Takie spojrzenie na relacje społeczne jest rekomendowane przez Radę Europy oraz Unię Europejską. Obecnie kobiety są grupą społeczną, która pracuje w gorzej płatnych zawodach, a często nawet na równoległych stanowiskach zarabia mniej niż mężczyźni. Brakuje kobiet na wysokich stanowiskach politycznych, w radach nadzorczych spółek czy na wyższym szczeblu menedżerskim w firmach, i to nierzadko pomimo lepszego wykształcenia i większego doświadczenia zawodowego kobiet. Wynika to z odmiennego procesu socjalizacji dziewcząt i chłopców. To dziewczynki w szkole i życiu rodzinnym słyszą, że mają być miłe i potulne, a chłopcy – przebojowi i bezkompromisowi. To dla mężczyzn w samochodach projektowana jest przestrzeń publiczna, a większość środków finansowych w dziedzinie sportu idzie na budowę boisk piłkarskich i wspieranie sportowych drużyn męskich, a nie kobiecych.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Będziemy dążyć do podpisania przez samorządy wojewódzkie Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym oraz realizacji jej zapisów. W

ramach Równościowych Planów Działania będziemy dążyć do uwzględniania perspektywy kobiet w tworzeniu budżetu województwa. Będziemy też dostosowywać pracę instytucji samorządowych do potrzeb kobiet opiekujących się małymi dziećmi, a we współpracy z organizacjami pozarządowymi prowadzić szereg działań społecznych, mających na celu urzeczywistnienie równości płci w społeczeństwie. Kwestie równości płci w wymiarze społecznym, ale i ekonomicznym, odnajdą należne im miejsce w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz zamówień publicznych. Będziemy dążyć do realizacji kwot płci w radach nadzorczych i społecznych, których skład powołuje lub do których swoich reprezentantów wyznacza samorząd wojewódzki. Przeprowadzimy pełen audyt płac we wszystkich samorządowych jednostkach organizacyjnych i zapewnimy pełną równość płac tam, gdzie odkryjemy różnicę w wynagrodzeniu kobiet i mężczyzn. Środki na te cele zapewnimy w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych. Projekty infrastrukturalne, kulturalne i sportowe realizowane przez samorząd wojewódzki będą w równy sposób uwzględniały potrzeby mężczyzn, co kobiet, a inwestycje w komunikację publiczną, usługi medyczne i edukacyjne będą projektowane w myśl zasady gender mainstreaming.

19. PRZECIWKO PRZEMOCY WOBEC KOBIEC

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Trzy kobiety tygodniowo giną w Polsce z powodu przemocy domowej. Wiele kobiet na ulicach polskich miast, a także we własnych domach, pada ofiarą gwałtu czy molestowania seksualnego. Wg Fundacji STER („Przełamać Tabu”, 2016) niemal dziewięć na dziesięć Polek od 15 roku życia doświadczyło jednej lub kilku form molestowania seksualnego. Aż 91,8 proc. ofiar gwałtu nie zgłosiło czynów karalnych. Brakuje systemowego wsparcia dla kobiet, które doświadczyły przemocy. Nie ma linii telefonicznej, pod którą mogłyby zadzwonić w kryzysowych sytuacjach. Nie ma dobrze przeszkolonych funkcjonariuszy, którzy byliby w stanie pomóc poszkodowanym kobietom.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

We współpracy z organizacjami pozarządowymi zrealizujemy program przeciwdziałania przemocy wobec kobiet. W jego ramach stworzymy całodobową linię telefoniczną dla ofiar przemocy domowej oraz przeprowadzimy szereg szkoleń dla służb porządkowych i urzędników z zakresu postępowania z ofiarami przemocy domowej. Środki na te cele zapewnimy w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

20. OTWARTE WOJEWÓDZTWA BEZ DYSKRYMINACJI

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Dyskryminacja ze względu na narodowość i orientację seksualną jest, niestety, w Polsce dużym problemem. Wg badań "Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2015-2016" większość osób LGBT+ doświadczyła różnych form przemocy ze względu na swoją orientację seksualną: wśród osób homo- i biseksualnych oraz aseksualnych z przemocą spotkało się 65%, a wśród osób transpłciowych prawie 80%. Z kolei ze statystyk Prokuratury Krajowej wynika, że w pierwszej połowie 2017 roku odnotowano 696 przestępstw popełnionych z pobudek rasistowskich, ksenofobicznych i antysemickich – to więcej niż w pierwszym półroczu 2016 czy 2015 roku. Ludzie często ulegają stereotypom i przypisują osobom, których nie znają, fałszywe cechy. Kto z nas nie słyszał kiedyś obiegowych a nieprawdziwych opinii o obcokrajowcach czy osobach o innej orientacji niż heteroseksualna? To są mity, powielane często w mediach przez populistycznych polityków i środowiska skrajnej prawicy. Przy braku odpowiedniej edukacji w zakresie współpracy międzykulturowej czy kampanii społecznych na rzecz otwartości na innych liczba przestępstw będzie rosła. Potrzebujemy edukacji i kampanii przeciwdziałających dyskryminacji, a także odpowiednich programów wsparcia dla obcokrajowców pracujących w Polsce, by mogli żyć w przyjaznych i bezpiecznych województwach.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

We współpracy z organizacjami pozarządowymi zrealizujemy programy przeciwdziałania dyskryminacji oraz program integracyjny dla obcokrajowców pracujących w Polsce. W ramach programu przeciwdziałania dyskryminacji będziemy priorytetowo traktować ochronę przed dyskryminacją obcokrajowców, zwłaszcza osób narodowości ukraińskiej, oraz osób LGBT+. Będziemy się starali przekazać w powszechnych kampaniach informacyjnych uniwersalne przesłanie o otwartości na drugiego człowieka i podjąć walkę z lękiem i uprzedzeniami wobec innych. Przeprowadzimy również program integracji obcokrajowców, aby włączyć ich w życie lokalnych społeczności, wśród których mają okazję żyć i pracować. Przeprowadzimy również szereg szkoleń z podmiotami publicznymi i prywatnymi z zakresu tematyki integracyjnej i antydyskryminacyjnej. Środki na te cele zapewnimy w ramach regionalnych programów operacyjnych.

21. PEŁNOSPRAWNI - WSPARCIE DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Miarą dojrzałości społeczeństwa jest to, w jakim stopniu jako wspólnota dbamy o najbardziej potrzebujących obywateli i obywatelki. Wg Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku aż 12,2% Polek i Polaków to osoby z niepełnosprawnością. Są to ludzie zarówno całkowicie niezdolni do pracy i samodzielnego funkcjonowania, jak i ci, którym kosztem wielu wyrzeczeń i ciężkiej pracy udaje się prowadzić samodzielne życie, ale wciąż potrzebują pomocy państwa i samorządu. Wsparcia potrzebują zarówno osoby niepełnosprawne, jak i ich opiekunowie. Chodzi zarówno o wsparcie finansowe oraz regulacje prawne na poziomie parlamentarnym, jak i o możliwe na poziomie samorządu ułatwienie dostępu do rehabilitacji, kultury czy wydarzeń rekreacyjnych i edukacyjnych, które odbywają się w przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych lokalach. Dzięki programom aktywizacji zawodowej sejmik wojewódzki może także pomóc w znalezieniu pracy.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki prowadzi szereg programów wspierających osoby niepełnosprawne. Będziemy kontynuować i rozwijać programy rehabilitacji, aktywizacji zawodowej i animacji życia osób niepełnosprawnych. Będziemy w tym celu współpracować w szczególności z organizacjami pozarządowymi, które będą się mogły ubiegać o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, którego operatorem jest samorząd wojewódzki. Środki na te cele zapewnimy również w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

22. UCZCIWA WSPÓŁPRACA I WSPARCIE DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Spółeczeństwo obywatelskie, które zna prawa i obowiązki wynikające z Konstytucji i które działa na rzecz osób potrzebujących, ochrony przyrody czy edukacji, to podstawa demokratycznego państwa. Część z tych zadań wykonują organy administracji publicznej, tj. szkoły, urzędy, ministerstwa, a część organizacje pozarządowe. W Polsce w grudniu 2015 roku było zarejestrowanych około 20 tysięcy fundacji i 106 tysięcy stowarzyszeń. Aby mogły wykonywać swoje zadania, potrzebują środków finansowych oraz odpowiednio transparentnego systemu aplikowania o nie. Organizacje pozarządowe często zapełniają swoimi działaniami obszary, w których możliwości administracji publicznej są ograniczone, np. wydarzenia kulturalne w miastach i na osiedlach, specjalistyczne szkolenia, które pomagają znaleźć pracę i rozwijać kompetencje, wsparcie dla osób niepełnosprawnych czy seniorów na obszarze danej gminy czy sąsiedztwa, dbanie o stan środowiska naturalnego i pomaganie bezdomnym zwierzętom. Sprawne działanie organizacji pozarządowych jest bardzo potrzebne, byśmy w naszej najbliższej okolicy mieli dostęp do ciekawych wydarzeń i pomocy specjalistów.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki może wspierać organizacje pozarządowe poprzez zaangażowanie w wykonywanie zadań publicznych, a także poprzez instytucjonalne wsparcie za pośrednictwem szkoleń i transparentnego systemu grantowego. Będziemy dążyć do angażowania organizacji pozarządowych w działania samorządu wojewódzkiego, a dzięki wsparciu finansowemu – umożliwiać im podejmowanie samodzielnych inicjatyw. Aktywne i rozbudowane społeczeństwo obywatelskie to skarb każdego województwa.

23. KULTURA ODDOLNA, DOSTĘPNA I ZDECENTRALIZOWANA

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Muzyka łagodzi obyczaje, czytanie sprawia, że poznajemy świat i poszerzamy horyzonty, film i teatr zapewniają niezapomniane wrażenia i skłaniają do refleksji, spotkania z ludźmi kultury inspirują do odkrywania nowych tematów, wystawy prac artystycznych, także w przestrzeni publicznej, pobudzają do myślenia. Sztuka jest częścią naszego życia. Pozwala nam poznawać świat i nas samych, jest źródłem edukacji i rozrywki. Łatwo jest korzystać z kultury, gdy mieszkamy w dużym mieście, blisko centrum, gdzie znajdują się teatry, muzea, biblioteki czy kina. Nie jest tak łatwo, gdy mieszkamy na obrzeżach miasta, w mniejszych miejscowościach czy na wsi. Samorząd wojewódzki powinien umożliwić nam korzystanie z kultury, niezależnie od tego, gdzie mieszkamy.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie prowadzą politykę wspierania rozwoju kultury jako swoje zadanie własne. Poprzez bezpośrednią opiekę i zarządzanie instytucjami kultury samorząd wojewódzki ma możliwość wpływania na jej kształt i dostępność. Będziemy dbać o to, żeby dostęp do kultury mieli nie tylko zamożni ludzie z wielkich miast, ale żeby była ona powszechnie dostępna dla każdego również w mniejszych ośrodkach. Będziemy dążyć do decentralizacji instytucji kultury i zapewnimy odpowiednie dofinansowanie zwłaszcza tym znajdującym się poza dużymi ośrodkami miejskimi. Będziemy wspierać również oddolne inicjatywy kulturalne, które licznie występują w mniejszych miejscowościach i na wsi. Zapewnimy im wsparcie finansowe w ramach systemu grantów, a także będziemy je promowali poprzez konkursy i podwyższanie ich rangi. Zespoły ludowe, orkiestry, amatorskie teatry i chóry zasługują na odpowiednie wsparcie. Będziemy tworzyć i rozwijać już istniejące wojewódzkie budżety obywatelskie przeznaczone na wydarzenia z zakresu kultury, sportu i turystyki.

24. NIEZALEŻNA KULTURA W WOJEWÓDZTWACH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Instytucje kultury, tj. teatry, muzea, młodzieżowe domy kultury, filharmonie, świetlice czy kluby dla mieszkańców osiedla lub miejscowości pełnią bardzo ważną rolę w przybliżaniu nam świata, zapewniają i edukację, i rozrywkę. Sztuka jest częścią naszego życia, a działania kulturalne prowadzone przez administrację publiczną powinny być utrzymane na wysokim artystycznym poziomie i być dostępne dla wszystkich. Dyrektorami instytucji kultury nie powinni być urzędnicy zależni od władzy samorządowej, lecz osoby, które mają dorobek artystyczny i taką wizję prowadzenia instytucji, która pozwoli odwiedzającym poszerzać horyzonty i skłoni ich do refleksji.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki zarządza wojewódzkimi instytucjami kultury. Pozostawienie jej pracownikom i kierownikom pełnej swobody artystycznego wyrazu jest podstawowym standardem, który musi być respektowany. Zapewnimy transparentność konkursów na obsady dyrektorskie, a działalności instytucji kultury nie będziemy sprowadzać tylko do wymiaru ekonomicznego, ale będziemy również brać pod uwagę ich dorobek i osiągnięcia artystyczne. Zapewnimy stabilne finansowanie instytucji kultury, nawet jeśli będą one deficytowe.

25. OCHRONA ZABYTEKÓW - ZACHOWAĆ DZIEDZICTWO KULTURY DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Zabytkowe budynki to nasze wspólne dziedzictwo kulturowe, które przypomina nam o czasach minionych, a także stanowi ważne źródło dochodów turystycznych dla gminy czy regionu. Utrzymanie zabytków jest kosztowne, ale niezbędne, aby obiekty mogły dalej funkcjonować, być odwiedzane przez turystów, stanowić ważne ośrodki życia kulturalnego miasta czy regionu. Dbanie o zabytki to dbanie o przekazanie historii i fascynującej architektury naszym dzieciom i wnukom.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki sprawuje opiekę nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalnym wykorzystywaniem. Sejmiki uchwalają wojewódzkie programy opieki nad zabytkami. Samorząd finansuje też prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku, którego jest właścicielem. Będziemy dążyć do zahamowania procesów degradacji i niszczenia zabytków poprzez wzmocnienie ich ochrony, współpracę z ich właścicielami oraz wojewódzkim konserwatorem zabytków. Będziemy starać się o bardziej sprawiedliwy podział środków na dofinansowanie remontów zabytków pomiędzy regionami, będziemy również inwestować pieniądze w remonty zabytków należących do samorządu wojewódzkiego.

26. PODWYŻSZANIE STANDARDÓW ŻYCIA I ROZWÓJ WSI

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Prawie 40% Polek i Polaków żyje na wsi. Są to zarówno osoby prowadzące gospodarstwa rolne, jak i mieszkające na obszarach wiejskich i codziennie dojeżdżające do pracy i dowożące dzieci do szkoły w pobliskim mieście. Po 1989 roku polska wieś popadła w niełaskę, zlikwidowano zakłady pracy, nie zapewniono odpowiedniego przekwalifikowania zawodowego rolnikom,

pozamykano także wiele szkół, przedszkoli, żłobków, świetlic, oddziałów pocztowych, przychodni czy połączeń autobusowych do innych miejscowości. Sytuacja nieco się poprawiła do wejściu Polski do Unii Europejskiej, ale wciąż jest jeszcze dużo do zrobienia. Mieszkanie na wsi nie powinno oznaczać, że jesteśmy pozbawieni dostępu do podstawowych usług publicznych, do kultury czy skazani na codzienne kosztowne podróżowanie samochodem do miejsca pracy czy nauki. Szansą na rozwój wsi pod względem gospodarczym jest inwestowanie w pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych oraz ekologiczne rolnictwo, na które zapotrzebowanie wciąż rośnie w Polsce i Unii Europejskiej.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Urzędy Marszałkowskie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich realizują zadania z zakresu dystrybucji środków z funduszy unijnych na działania mające na celu rozwój podstawowych usług i odnowy wsi. W ich ramach finansowana jest budowa dróg lokalnych, kanalizacji, oczyszczalni ścieków, inwestycje w gospodarkę wodną oraz kulturę.

Będziemy zabiegać o zachowanie w następnej perspektywie budżetowej na lata 2021-2027 tych działań w gestii samorządu wojewódzkiego. Jednocześnie będziemy się starali o jak największe wsparcie dla tych działań również ze środków Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Będziemy dążyli do tego, by w ramach regionalnych programów operacyjnych funduszy europejskich, które są w gestii samorządu wojewódzkiego, jednym z priorytetów stał się rozwój usług społecznych, zwłaszcza z zakresu opieki nad dziećmi i aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego na wsi, oraz rozwój mikroinstalacji OZE.

27. EDUKACJA, DORADZTWO I WSPARCIE DLA ROLNIKÓW Z ZAKRESU EKOLOGII

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Rolnictwo ekologiczne jest przyszłością Unii Europejskiej. Coraz więcej chorób cywilizacyjnych, tj. otyłość, alergie, rak, niepłodność czy choroby układu nerwowego powodowanych jest spożywaniem złej jakości produktów. Ludzie w Polsce i innych krajach europejskich coraz częściej wolą zapłacić nieco więcej, by mieć na swoim stole warzywa wolne od pestycydów i nabiał czy mięso z ekologicznych hodowli. Mieszkańcy polskich miast chętnie jeżdżą na targi ze zdrową żywnością czy nawiązują współpracę z ekologicznymi rolnikami. Chcą spożywać produkty dobrej jakości i wyhodowane jak najbliżej miejsca ich zamieszkania, szczególnie sezonowe warzywa i owoce, których smak i wartości odżywcze wielokrotnie przewyższają walory żywności kupowanej w hipermarketach. By polscy rolnicy mogli przestawić się na produkcję żywności ekologicznej, potrzebują wsparcia samorządu z zakresu techniki upraw oraz stworzenia lokalnych miejsc zbytu towarów i pomocy w nawiązaniu współpracy z ekologicznymi targowiskami w większych sąsiadujących miastach. Potrzebne będą także szkolenia informujące o możliwości pozyskiwania środków europejskich na prowadzenie gospodarstwa ekologicznego.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi uruchomimy programy edukacyjne skierowane do rolników indywidualnych i małych rodzinnych gospodarstw rolnych z zakresu techniki upraw ekologicznych. Jednocześnie będziemy działać na rzecz pozyskania funduszy na tworzenie nowych targowisk, które byłyby miejscem bezpośredniego zbytu ekologicznych produktów rolnych, oraz na rzecz promocji ekologicznych łańcuchów dostaw lokalnej i regionalnej żywności ekologicznej do placówek publicznych i prywatnych firm.

28. DOBROSTAN ZWIERZĄT I PRAWA LUDZI

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Hodowanie zwierząt na futra jest przeżytkiem z poprzedniej epoki. Nie potrzebujemy już futer, by chronić się przed zimnem, w XXI wieku mamy inne technologie. Lisy, norki, jenoty czy szynszyle mają prawo do godnego życia – nie powinny rodzić się do pełnej cierpienia egzystencji w urągających warunkach i często brutalnej śmierci. W wielu państwach europejskich jest całkowity zakaz hodowli zwierząt na futra, m.in. w Danii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Belgii, a także w Czechach, Austrii, Słowenii, Chorwacji, Węgrzech, Serbii, Macedonii, Bośni i Hercegowinie. W innych państwach trwa faza likwidowania ferm. W Polsce jest ponad 700 ferm futrzarskich. Przemysł futrzarski zarabia rocznie 1,5 mld zł, kosztem cierpienia zwierząt i ludzi, którzy mieszkają w pobliżu ferm. Hodowla zwierząt na futra jest bardzo uciążliwa dla lokalnych społeczności: odór dużej ilości zwierząt zgromadzonych na małej powierzchni, odór dużej ilości odchodów, niszczenie ziemi związane ze składowaniem odchodów i martwych zwierząt oraz ryzyko zanieczyszczenia wód gruntowych, z których czerpiemy wodę pitną i które są wykorzystywane do uprawy zbóż i warzyw, to tylko niektóre z zagrożeń wynikających z bliskiego sąsiedztwa ferm futrzarskiej. Zakaz hodowli zwierząt na futra to zakończenie barbarzyńskiego procederu torturowania zwierząt oraz przywrócenie zdrowych i bezpiecznych warunków życia ludziom mieszkającym w okolicy ferm.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Radni wojewódzcy mają możliwość interwencji w miejscach, gdzie prawa zwierząt i ich dobrostan w ramach hodowli jest zagrożony. Korzystając z autorytetu mandatu radnych, będziemy wspierać lokalne społeczności w walce z hodowlami zwierząt na futra. Będziemy również inicjować programy współpracy z organizacjami pozarządowymi mającymi na celu edukację hodowców w kwestii praw zwierząt i ich dobrostanu.

29. PROMOCJA PRODUKTÓW TRADYCYJNYCH, REGIONALNYCH I EKOLOGICZNYCH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Produkty regionalne wytwarzane z zachowaniem tradycyjnej receptury i metody wyrobu to nasze dziedzictwo kulturowe, które powinniśmy chronić. Są to produkty wysokiej jakości, cenione i w Polsce, i w Unii Europejskiej. Takie produkty to np. nalewki, sery, wędliny, miody, niespotykane w supermarketach warzywa i owoce oraz tradycyjne potrawy. Każde województwo w Polsce ma od kilkudziesięciu do nawet dwustu regionalnych specjałów. Ochrona i promocja regionalnych produktów to działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i realizacji założeń II filaru Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej. To także tworzenie na obszarach wiejskich pozarolniczych miejsc pracy, rozwój agroturystyki oraz umożliwienie konsumentom spożywania zdrowego i smacznego jedzenia, wytworzonego blisko ich miejsca zamieszkania.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd województwa wspiera producentów produktów tradycyjnych, regionalnych oraz ekologicznych między innymi poprzez organizację imprez targowo-wystawienniczych, które umożliwiają nawiązywanie kontaktów handlowych, zdobywanie nowych rynków zbytu, wymianę doświadczeń w środowisku branżowym, a także bezpośredni kontakt z konsumentem. Będziemy dążyć do dalszej promocji tych produktów zwłaszcza w lokalnych społecznościach, aby tym samym tworzyć bardziej ekologiczne i bezpośrednie łańcuchy dostaw żywności.

30. WSPARCIE DLA OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Państwowa Straż Pożarna jest jednostką o ograniczonym zasięgu działania. Zajmuje się w znacznej mierze działaniami o dużym znaczeniu dla bezpieczeństwa ludzi, jak niebezpieczne pożary wysypisk śmieci, wypadki

samochodowe, powódzie. Na co dzień o nasze bezpieczeństwo dbają Ochotnicze Straże Pożarne. Na terenach wiejskich to strażacy OSP są pierwszymi osobami, które nam pomogą, gdy zapali się nasz dom, zaleje drogę dojazdową, podmyje piwnicę czy wichura powyrywa drzewa. By móc nieść nam pomoc, OSP potrzebują specjalistycznego sprzętu i możliwości jego bezpiecznego przechowywania. Strażacy OSP są często zaangażowanymi członkami lokalnych społeczności, a w remizach odbywa się wiele kulturalnych i edukacyjnych wydarzeń.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Bezpieczeństwo, w tym to przeciwpożarowe i przeciwpowodziowe, jest jedną z kompetencji samorządu wojewódzkiego. W ramach wojewódzkich programów bezpieczeństwa oraz podziału funduszy europejskich w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych zapewnimy finanse na zakup sprzętu strażackiego, w tym specjalistycznego niezbędnego np. w czasie powodzi, oraz na remonty i modernizację remiz Ochotniczej Straży Pożarnej.

31. TURYSTYKA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU I LOKALNYM SPOŁECZNOŚCIOM

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Zrównoważona turystyka, która odbywa się z poszanowaniem piękna i wartości natury i nie ingeruje w lokalne ekosystemy, jest szansą na rozwój gospodarczy dla wielu rejonów kraju. Nie może to być jednak turystyka nastawiona tylko i wyłącznie na zysk, kosztem dewastacji obszarów górskich zamienianych na wielkie kurorty narciarskie czy terenów wokół rzek i zbiorników wodnych, przytłaczanych komercyjnymi budynkami, których miejsce jest w miastach. Rozwiązaniem jest rozwój wciąż zyskującej na popularności agroturystyki. Przyroda jest wartością samą w sobie, a przebywanie na łonie natury powinno być odpoczynkiem dla nas, bez szkody dla fauny i flory.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie w ramach swoich zadań własnych prowadzą politykę rozwoju turystyki. W ramach Wojewódzkich Programów Rozwoju Turystyki uchwalanych przez sejmiki będziemy kłaść nacisk na to, aby turystyka w naszych regionach była bardziej przyjazna środowisku oraz lokalnym społecznościom. Będziemy stawiać na agroturystykę i ochronę cennych przyrodniczo terenów górskich przed ich drastyczną zamianą w wielkie kurorty narciarskie. Postawimy na bardziej przyjazne środowisku formy transportu do regionów przyrodniczych, zwłaszcza poprzez rozwój kolei oraz transportu publicznego. Na powyższe cele zarezerwujemy środki w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych funduszy unijnych. Będziemy tworzyć i rozwijać obecnie istniejące wojewódzkie budżety obywatelskie, przeznaczone na wydarzenia z zakresu kultury, sportu i turystyki.

32. AKTYWNE SPĘDZANIE CZASU - ROZWÓJ SPORTU AMATORSKIEGO I REKREACYJNEGO

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Sport to zdrowie. Możemy uprawiać go na siłowniach, basenach, ale także bezpłatnie w dostosowanej do tego przestrzeni publicznej i podczas ogólnodostępnych wydarzeń sportowych; potrzebujemy tylko odpowiedniej infrastruktury, a czasami organizacji wydarzeń przez władze samorządowe lub organizacje pozarządowe. Sport, w określonym zakresie, może uprawiać większość z nas: poranne bieganie w parku, gra w piłkę z przyjaciółmi na boisku, gimnastyka na siłowni na świeżym powietrzu, joga w parku, wycieczki rowerowe czy nordic walking na terenach zielonych czy nadrzecznych. Uprawianie sportu, podobnie jak spożywanie jedzenia dobrej jakości, pomaga nam zachować zdrowie i sprawność, utrzymać ciało w dobrej kondycji i bez nadwagi.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie prowadzą politykę rozwoju kultury fizycznej w województwach. W ich ramach będziemy promować uprawianie sportu w celach rekreacyjnych, turystycznych oraz amatorskich. Będziemy promować i dofinansowywać wydarzenia sportowe otwarte na masowe czynne uczestnictwo. Będziemy również wspierać finansowo amatorskie kluby sportowe poprzez rozwój ich infrastruktury oraz dotacje na działania w ramach programów stypendialnych. Będziemy tworzyć i rozwijać już istniejące wojewódzkie budżety obywatelskie, przeznaczone na wydarzenia z zakresu kultury, sportu i turystyki.

33. STAWIAMY NA MŁODYCH SPORTOWCÓW

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Często samorządy wydają dużo pieniędzy na utrzymywanie profesjonalnych drużyn sportowych i wielkie stadionowe inwestycje, a zapominają o wspieraniu sportu amatorskiego, a nawet zawodowego dzieci i młodzieży. Chłopcy i dziewczęta reprezentujący swoje miasto na zawodach sportowych często nie mają zapewnionych strojów sportowych, ich rodzice muszą z własnej kieszeni finansować wyjazdy na mecze czy zawody, a trenerzy zamiast skupić się na szkoleniu młodzieży – szukać prywatnych sponsorów. Brakuje infrastruktury, tj. boisk lekkoatletycznych, bieżni, pływalni, dostępnych hal sportowych, w których dzieci i młodzież mogliby ćwiczyć, rozwijając sportowe umiejętności, dbać o zdrowie i kondycję fizyczną. Musimy inwestować w upowszechnienie wśród dzieci i młodzieży zajęć sportowych, i tych zorganizowanych, i indywidualnych, i stworzyć równe dla chłopców i dziewcząt warunki do uprawiania sportu.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorządy wojewódzkie prowadzą politykę rozwoju kultury fizycznej w województwach, w tym w szczególności tej uprawianej przez dzieci i młodzież. Będziemy dofinansowywać w sposób bezpośredni działania klubów sportowych stawiających na szkolenie młodzieży i dzieci. Będziemy rozwijać infrastrukturę

poprzez dofinansowywanie budowy boisk lekkoatletycznych, krytych pływalni i małych hal sportowych. Będziemy dalej rozwijać obecne programy stypendiów sportowych dla najlepszych adeptów sportu.

34. ZIELONA GOSPODARKA - NOWE MIEJSCA PRACY

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Rozwój gospodarczy to nie tylko wzrastające PKB, to także poziom zadowolenia z życia mieszkańców regionu oraz natura w naszym najbliższym otoczeniu. Zielona gospodarka to gospodarka, która nie niszczy przyrody, ale korzysta z zasobów naturalnych w sposób rozsądny i w myśl zasady pozostawienia regionu w dobrym stanie przyszłym pokoleniom, naszym dzieciom i wnukom.

W miejscowościach, obok których zlokalizowane są np. kopalnie odkrywkowe, brakuje wody dla roślin, a obszary zielone czy rolnicze, mogące być terenami rekreacyjnymi czy zaopatrywać okolicznych mieszkańców w świeże zboża, owoce i warzywa, zamienione są w księżycowe krajobrazy. Miejsca pracy zapewniane przez kopalnie są krótkotrwałe i często dostępne dla przyjezdnych specjalistów, a nie okolicznych mieszkańców. Natomiast skutki kopalni odkrywkowej przez lata ponoszą ludzie z regionu i ich rodziny.

Rozwój może wyglądać inaczej. Zielona gospodarka stawia na zrównoważony rozwój i nowoczesność. Obejmuje wiele sektorów: ocieplanie budynków, produkowanie energii ze źródeł odnawialnych, recykling odpadów, ekoturystykę, kulturę, rozrywkę, transport publiczny, rolnictwo ekologiczne, profilaktykę zdrowotną i ochronę przyrody. W połączeniu z odpowiednią samorządową polityką inwestowania w edukację, badania naukowe, centra innowacyjności, zielona gospodarka daje trwałe i lokalne miejsca pracy, stając się kołem napędowym zrównoważonego rozwoju regionu i dbania o środowisko naturalne. Zielona gospodarka i przyjazny środowisku rozwój regionu są możliwe, potrzeba tylko woli samorządu i konkretnego planu zrównoważonego rozwoju.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Podstawowym zadaniem samorządu wojewódzkiego jest prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa z poszanowaniem ochrony środowiska. W ramach uchwalanej przez sejmik strategii rozwoju województwa ustala się najważniejsze priorytety rozwoju, które są następnie finansowane w ramach osi priorytetowych Regionalnych Programów Operacyjnych dystrybuujących fundusze unijne.

35. GOSPODARKA OBIEGU ZAMKNIĘTEGO - EFEKTYWNOŚĆ I OSZCZĘDNOŚĆ

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Produkujemy za dużo śmieci. Niemal każdy kupowany w sklepie produkt opakowany jest w plastik, papier czy nawet wielomateriałowe i ciężkie do recyklingu opakowania. Nawet w warzywniakach pakujemy owoce i warzywa w plastikowe zrywki. Od kilku lat segregujemy śmieci, wiemy, że do pojemnika na plastik wrzucamy butelki po wodzie czy kartony po sokach i mleku, a gazety i pudełka po butach do kontenerów na papier. To jednak kropla w morzu. Aby nie utonąć pod górą odpadów, musimy podjąć konkretne działania: ograniczyć kupowanie produktów w opakowaniach i postawić na torby wielorazowe, wprowadzić system skupu szklanych i plastikowych butelek, na nowo wytyczyć zasady segregowania odpadów, tak by wyodrębnić odpady biodegradowalne, czyli resztki jedzenia, obierki, drewno, które mogą być skompostowane i służyć jako nawóz przy ekologicznej produkcji żywności. Musimy wprowadzić w życie zasadę wspieranej przez Unię Europejską gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ), której celem jest ograniczenie produkcji odpadów oraz jak największy stopień wykorzystania odpadów poprzez recykling i nadanie im drugiego życia. Główne założenia GOZ to: unikanie produkowania odpadów, ich selektywna zbiórka, ponowne użycie przedmiotów, recykling, kompostowanie materii organicznej, wykorzystywanie odpadów komunalnych do produkcji biogazu.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Podstawowym zadaniem samorządu wojewódzkiego jest prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa z poszanowaniem ochrony środowiska. W ramach uchwalanej przez sejmik strategii rozwoju województwa ustala się najważniejsze priorytety w jego rozwoju, które są następnie finansowane w ramach osi priorytetowych regionalnych programów operacyjnych dystrybuujących fundusze unijne.

36. ZIELONE INNOWACJE - KONKURENCYJNOŚĆ I SZANSA DLA REGIONÓW

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Rozwój gospodarczy regionu tylko na krótką metę zależy od sprowadzenia wielkich korporacji, które często nie muszą płacić takich podatków jak mniejsze lokalne przedsiębiorstwa. Międzynarodowe firmy dają miejsca pracy, ale lokalne społeczności nie mają udziału w generowanych przez pracowników zyskach, nie mają także dostępu do wytwarzanej przez te firmy wiedzy i technologii. Wraz ze wzrastającymi kosztami pracy oraz zaostrzeniem przepisów podatkowych wielkie firmy będą uciekać na wschód Europy, zostawiając tysiące ludzi na bezrobociu. Długotrwały rozwój gospodarczy regionu wymaga przemyślanej koncepcji. Jej pierwszym filarem jest inwestowanie w naukę i technologię: tworzenie centrów innowacyjnych, prowadzenie badań naukowych, wspieranie młodych naukowców w ich działaniach. Kolejnym – wdrażanie wypracowanych technologii w życie przy wspieraniu lokalnego biznesu, w ramach partnerstw publiczno-prywatnych czy ulg podatkowych dla lokalnych przedsiębiorców. Takimi technologiami, które mogą zapewnić trwały rozwój regionu, są np. technologie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, recyklingu, efektywnego ocieplania budynków, rozwiązania informatyczne czy wpływające na lepsze zarządzanie miejską infrastrukturą. Mądre i stabilnie rozwijające się regiony to regiony inwestujące w technologie i

innowacyjne rozwiązania, które promują lokalną przedsiębiorczość, a nie regiony będące zapleczem taniej pracy.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Zadaniem samorządu wojewódzkiego jest podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa – poprzez wspieranie rozwoju nauki i współpracy pomiędzy sferą nauki i gospodarki oraz popieranie postępu technologicznego i innowacji. W ramach uchwalanej przez sejmik strategii rozwoju województwa uwzględnia się te zadania i cele, które są następnie finansowane w ramach osi priorytetowych Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuujących fundusze unijne.

37. ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE - ODPOWIEDZIALNY SAMORZĄD

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

W ramach wykonywania zadań publicznych władze samorządowe zatrudniają wiele osób, kupują dobra i towary, podpisują kontrakty z wykonawcami. Przed każdą decyzją o wydaniu publicznych pieniędzy muszą rozpiścić przetarg. Firma wyłoniona w przetargu dostaje zlecenie. Samorządy mają jednak w tym zakresie szerokie pole do wyznaczenia głównych warunków przetargu. Mogą w ofercie przetargowej zawrzeć klauzule społeczne, dzięki którym osoby wykonujące kontrakt będą miały zapewnione godne warunki pracy, tj. umowę o pracę, odprowadzane składki zdrowotne, płatne nadgodziny. Samorządy mogą zabiegać w przetargach także o tzw. zielone klauzule prośrodowiskowe, np. jako wytyczną do zakupu środków czystości do urzędu mogą dać zapis, że powinny one mieć certyfikat nieszkodzenia środowisku i nietestowania na zwierzętach, a w przypadku inwestycji w nowe budynki – uwzględnienie użycia materiałów przyjaznych środowisku czy z recyklingu i niskie koszty ogrzania. Wiele samorządów w Europie tak rozpisuje przetargi, by dbać o środowisko i rozwój lokalnych sieci energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych. W Edynburgu w

Szkocji uregulowano przetargi wspierające energetykę obywatelską poprzez ustalenie odpowiednich kryteriów oceny przetargów: 50% znaczenia miała cena, 15% - zespół, 30% - doświadczenie, 5%- współpraca oferenta z organizacjami społecznymi. Pozwoliło to wyłonić w przetargu lokalną spółdzielnię energetyki obywatelskiej.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Każdy samorząd wojewódzki jako jednostka samorządu terytorialnego jest jednym z największych publicznych zamawiających. Prawo zamówień publicznych, które wraz z towarzyszącymi mu aktami wykonawczymi kształtuje procedurę zakupu dóbr, usług oraz robót budowlanych, daje samorządom wojewódzkim możliwość zawarcia w ramach procedury zamówienia publicznego klauzul społecznych oraz zielonych klauzul środowiskowych. W ten sposób samorzady wojewódzkie mogą w bezpośredni sposób wpływać na to, aby warunki pracy w ramach zamówień publicznych były bardziej godne, stabilne i inkluzywne, a jednocześnie dbać o stan środowiska naturalnego.

38. PRAWO DO SZKOLENIA I EDUKACJI NA RYNKU PRACY

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Świat zmienia się szybko. Czasami praca, którą wykonujemy przez lata, przestaje dawać nam satysfakcję i chcielibyśmy się przekwalifikować. Zdarzają się też sytuacje, że nasz zakład pracy się zmienia, zamyka czy zostaje poddany restrukturyzacji i nasza umowa o pracę zostaje rozwiązana. Czasem zawody, których uczymy się jako młodzi ludzie, zanikają. Z kolei pojawiają się nowe, do wykonywania których potrzebujemy nowej wiedzy i umiejętności. W takich sytuacjach z pomocą powinien nam przyjść samorząd, który w ramach realizowania regionalnych polityk unijnych zapewni nam odpowiednie szkolenia, pomagające zdobyć nowe certyfikaty zawodowe, poszerzyć wiedzę i kompetencje

w dziedzinie, w której chcielibyśmy pracować. Takie szkolenia powinny uwzględniać potrzeby zarówno uczestników, jak i regionu, który chce postawić na ambitną zieloną i innowacyjną gospodarkę.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Samorząd wojewódzki współkreuje rynek pracy poprzez realizowanie zadań z zakresu przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy. Za pomocą Wojewódzkich Urzędów Pracy oraz z pomocą funduszy unijnych z Regionalnych Programów Operacyjnych wprowadzimy szeroki program edukacji i szkoleń, które pomagają się odnaleźć na zmieniającym rynku pracy i przeciwdziałają wykluczeniu z niego. Przeprowadzimy kompleksowe audyty potrzeb rynku pracy, aby bezrobotni mogli przekwalifikowywać się na najbardziej potrzebne zawody. Będziemy promować szkolenie się i doksztalcanie w kierunku zielonych sektorów gospodarki, dostosowując się do nadchodzącej zielonej transformacji gospodarki.

39. BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I NOWE MIEJSCA PRACY

DLACZEGO JEST TO WAŻNE?

Zużywamy dużo energii: do ocieplania domów, oświetlenia, pracy sprzętu AGD i RTV, do produkowania towarów, które potem kupujemy w sklepach. Większość zużywanej w Polsce energii pochodzi ze spalania węgla, tego wydobywanego jeszcze, a kończącego się w kraju, i tego sprowadzanego z Australii, Rosji i innych krajów. Koncerny energetyczne rządzą naszym życiem, bo od dostaw energii zależy nasze codzienne funkcjonowanie. Regulują ceny energii, a poprzez zapewnianie jej dostaw wpływają na politykę. W Polsce tylko 11,8% (dane GUS) zużywanej energii pochodzi ze źródeł odnawialnych, i to mimo dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE, według których Polska zobowiązała się do osiągnięcia minimum 15% udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto do 2020 roku. Z powodu działań polskich rządów blokujących rozwój energetyki odnawialnej, a dotujących dużymi sumami nieefektywne górnictwo i koncerny energetyczne, tego celu do 2020 roku nie osiągniemy. Nie ma też co liczyć na to, że obecny rząd postawi na OZE. Ambitne plany wspierania energetyki odnawialnej muszą wypłynąć z samorządów.

Są miasta i regiony w Europie i na świecie, które postawiły na niezależność energetyczną. Wysunięty na wschód kraj związkowy Austrii Burgenland już w 2013 roku został pierwszym w Europie regionem samowystarczalnym energetycznie, stworzył 5 560 nowych miejsc pracy (region liczy 284 000 mieszkańców), co przełożyło się na wzrost PKB. Gmina Kisielice w Polsce, która zainwestowała w energetykę wiatrową, a później w biogazownię i fotowoltaikę, obecnie jest niezależna od zewnętrznych dostawców energii i ciepła i prężnie się rozwija.

Demokracja energetyczna to system, w którym podmioty spoza sektora energetycznego biorą udział w procesie produkowania energii i zarządzania nią. Tymi podmiotami mogą być gminy, władze samorządowe, ale także wspólnoty

mieszkańcowie, spółdzielnie, instytucje publiczne, tj. szkoły czy szpitale, przedsiębiorstwa i każdy bądź każda z nas. Każdy, przy odpowiednich warunkach prawnych oraz wsparciu finansowym samorządu, może produkować energię na własne potrzeby. Energię opartą na źródłach odnawialnych: biomasie, energii wiatru, wody i słońca. Możemy być jednocześnie i producentami, i konsumentami energii, czyli tzw. prosumentami. Zamiast kilku potężnych elektrowni monopolizujących rynek, w naszych województwach powinny powstawać tysiące mniejszych zakładów energetycznych, kontrolowanych przez lokalne społeczności i połączone inteligentną siecią, poprzez którą można ściągać lub wysyłać energię. Co ważne, takie lokalne sieci energetyczne i małe instalacje energetyczne to także stałe miejsca pracy dla mieszkańców regionów: przy opracowywaniu i wdrażaniu koncepcji technologicznych, przy tworzeniu instalacji, przy ich przeglądach i konserwowaniu. To stałe miejsca pracy, które nie szkodzą środowisku, nie szkodzą naszemu zdrowiu, które będą wciąż atrakcyjne dla przyszłych pokoleń.

Rozwój energetyki odnawialnej to także wielka szansa dla polskiej wsi: na nasłonecznionych obszarach mogą powstawać kolektory słoneczne, gdzie indziej – pojawiać się wiatraki. Z kolei budowa lokalnych biogazowni będzie stałym rynkiem zbytu dla odpadów z produkcji rolnej i zwierzęcej: zyskają i rolnicy, i dostawcy produkowanego w biogazowniach ciepła i energii.

Inwestowanie w rozproszoną energię odnawialną, połączone z ociepleniem naszym budynków, to przyszłość. To bezpieczeństwo dostaw energii, szczególnie ważne w kontekście drastycznego niedoboru surowców energetycznych na świecie i niepewnej sytuacji politycznej. To przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu, które powodowane są spalaniem paliw kopalnych. To w końcu alternatywa dla władzy wielkich koncernów energetycznych i oddanie władzy nad tym ważnym sektorem gospodarki obywatelom i obywatelkom.

Samorządy mają narzędzia, by postawić na rozwój energetyki odnawialnej w regionie. Mogą to robić poprzez wyznaczanie miękkich celów politycznych, odpowiednie planowanie przestrzenne, dobrze skonstruowane zamówienia

publiczne, a także działania promujące energetykę obywatelską przy wykorzystaniu zachęt finansowych oraz środków unijnych. Potrzeba tylko woli politycznej.

DLACZEGO JEST TO MOŻLIWE?

Podstawowym zadaniem samorządu wojewódzkiego jest prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa z poszanowaniem ochrony środowiska. Walka ze zmianami klimatu i rozwój odnawialnych źródeł energii jest dziś jednym z głównych celów, które stawia przed państwami członkowskimi Unia Europejska. Na etapie ustalania priorytetów, na które zostaną skierowane miliardowe środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, na pierwszym miejscu postawimy zielone miejsca pracy, jakie tworzy transformacja i demokracja energetyczna. Rozwój mikroinstalacji OZE, ich produkcja oraz serwisowanie będą naszym głównym celem, który możemy osiągnąć mądrym wydatkowaniem funduszy unijnych.